

successfully functioning and developing, which develop a company's strategy aimed at long-term and successful survival, high-performance work, successful labor rivalry and ensuring the competitiveness of the enterprise.

References

1. Sikhimbayev, M.R. (2013). Neftianaia renta: kontseptsii i sistemy nalohooblazheniia [Petroleum rent: concepts and systems of taxation]. Saabruken: Izdatelskii dom «Palmarium Akademik» [in Russian].
2. Koshanov, A., & Khusainov, B. (1998). Reforma i makroekonomicheskie preobrazovaniia v Kazakhstane [Reform and macroeconomic transformations in Kazakhstan]. Obshchestvo i ekonomika – Society and economy, 8-9, 56–80 [in Russian].
3. Zaritsky, B. (1997). Liudviih Erkhart: sekrety «ekonomicheskoho chuda» [Ludwig Erhard: Secrets of the «economic miracle»]. Moscow: Izdatelstvo BEK [in Russian].
4. Ganitsky V.I. and others. Organization and management of mining production. –M.: Nedra, 1997. – p.368.
5. Karpuzov A.F., Rundqvist D.V., Cherkasov S.V. Global trends in the development of the mineral resource sector of the economy. - // Mineral Resources of Russia: Economics and Management. - 2006. - № 6. - p. 84-88.
6. Galiyev A.Kh. Economic models in the strategy of renewal and development of the production potential of an enterprise in conditions of uncertainty // Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. — 2003. - №6. - p. 27-30.
7. Gabdullin, T.G., Galiyeva, A.Kh. Strategic planning of the production of mineral resources // Industry of Kazakhstan. - №6. - December 9 - 2001. - The Republic of Kazakhstan, Almaty - p. 36-39.
8. Khaikin MM, Knysh V.A., Podolyanets L.A. Industrial raw economy: problems of regulation and management. -/Monograph. - St. Petersburg, 2017. - 148 p.
9. Kosolapov G.V., Bayakhmetova A.T. Corporate business and the development of financial and industrial groups in Kazakhstan. - Almaty: Ulym, 2002. - 259 p.
10. Kenzheguzin, MB, Kosmambetov, R.I., Sidorets, G.P. etc. Large economic structures in the conditions of Kazakhstan's transition to the market (organization and management). - Almaty: Gylym, 1997.232 p.

Білім беру менеджменті бойынша Қазақстан және шет елдер тәжірибелеріндегі инновациялық қызмет

С.Ш. Мамбетова¹, Б.С. Серікбол²

¹Э.ғ.к., менеджмент кафедрасының профессоры

²«Менеджмент» мамандығы бойынша 1-курс магистранты
sagynysh.2012@mail.ru, baljan0999@mail.ru

^{1,2} академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Мақала мәні жоғарғы оқу орнында берілетін күрделі білімнің маңыздылығын айқындау, шетелдік білім сапасын бақылап, өз елімізде қолданысқа енгізу, сондай-ақ заман ағымына сай жаңа тенденцияларды білім беру жүйесіне енгізу болып табылады.

Кілт сөздер: Білім беру менеджменті, білім алушы, жаңа тенденциялар, білім беру саласын цифрландыру, оқу орындары, шетелдік тәжірибе, сапаны басқару.

Қазақстанда білімнің рөлі ерекше және Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына енуі үшін стратегиялық маңызды. Сондықтан Қазақстанға жаңа технологиялар заманына тән қажетті білім мен дағдысы бар жоғары білікті мамандар қажет. Дегенмен, кез келген мемлекеттің білім деңгейі ондағы университеттердің санына емес, білім сапасына байланысты.

Назарбаев Университетінде сөйлеген сөзінде Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев заман талабына сай қазақстандық ғылым мен білім беру жүйесінің бағыттарын айқындап берді. Н.Ә.Назарбаев еліміздің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін шешуі қажет бес стратегиялық міндетті белгіледі:

1) Қазақстанға сауатты шешімдер қабылдауға және жүзеге асыруға қабілетті заманауи білімді мамандар қажет. 1992 жылдан бері Қазақстан Республикасы Президентінің бастамасымен құрылған «Болашақ» бағдарламасы бойынша жыл сайын жүздеген жас қазақстандықтар шетелдік жоғары оқу орындарына жіберіледі. Қазіргі таңда 20 мыңнан астам жас маман даярланды. Бүгінде Қазақстанға өз бетінше халықаралық деңгейдегі мамандарды дайындайтын ғылым мен білімнің өзіндік индустриясы қажет.

2) Қазақстандық білім беру жүйесіне XXI ғасыр стандартына сай келетін университет қажет. Өткен жылдары мемлекет бүкіл білім беру жүйесін дамыту үшін көп жұмыс атқарды. Елбасының тапсырмасы бойынша балаларды мектепке дейінгі тәрбиемен толық қамтуға бағытталған «Балапан» бағдарламасы қабылданып, 650-ден астам жаңа орта мектеп салынды. Республика бойынша жаратылыстану-математикалық цикл бойынша пәндерді терендетіп оқытатын дарынды балаларға арналған Болашақтың 20 Зияткерлік мектебін құру бағдарламасы жүзеге асырылуда. Бірнеше жылдан бері қазақстандық білім беруді қаржыландыру елдің жалпы ішкі өнімінің 4 пайызын құрап отыр. Жаңа университеттің құрылуы қазақстандық жоғары оқу орындарының әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялануындағы жаңа қадам болып табылады.

3) Қазақстанға ғалымдар ғана емес, болашағы зор инновациялық салаларда жаңа технологияларды жасайтын ғылыми орталық қажет.

4) Қазіргі әлемде білім беру қызметі экономиканың қарқынды дамып келе жатқан сегменті болып табылады. Қазақстан әлемдік тәжірибені пайдаланып, аймақтағы, ТМД және жалпы Еуразиядағы білім мен ғылыми жаңалықтарды экспорттаушы орталыққа айналуы керек.

5) Жаңа университет Астананы Еуразияның ірі ғылыми және білім орталығына айналдырады. Бұл оқу орнын құру – елорданың, бүкіл мемлекет пен қоғамның дамуына жүйелі әсер ету үшін жасалған аса маңызды ұлттық жоба [1].

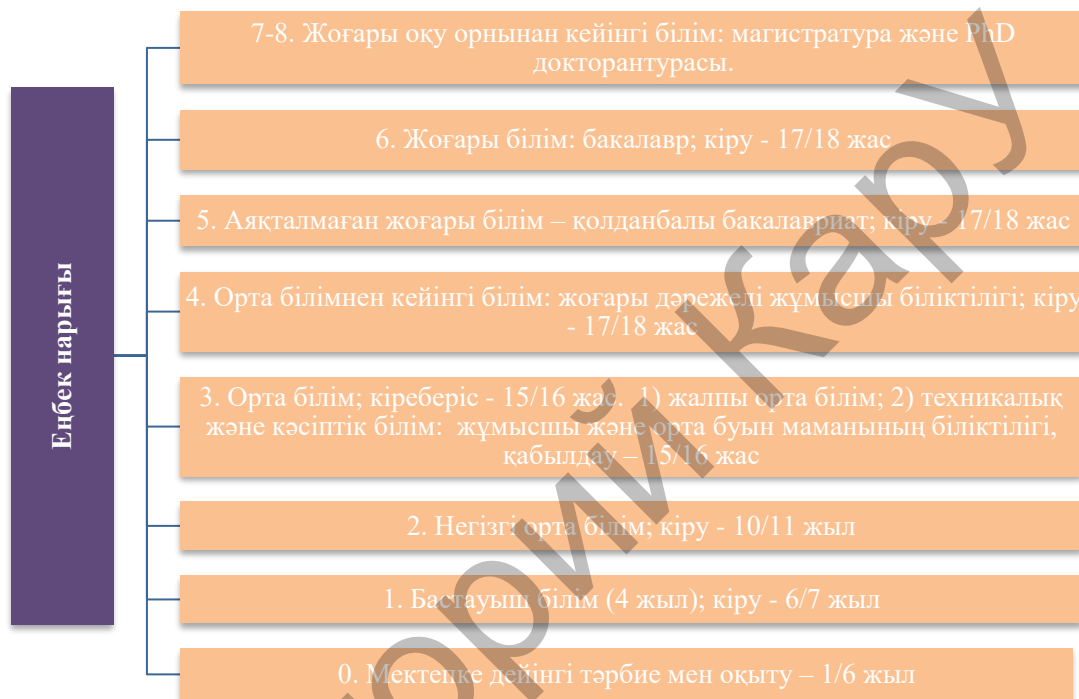
Университеттерді дамыту арқылы заманауи ғылым дамуының бірнеше перспективалы салаларын қамтуға болады:

Біріншіден, бұл жоғары энергия физикасы, энергия үнемдеу технологиялары және жаңартылатын энергия ресурстары саласындағы энергетикалық зерттеулер орталығы. Қазақстан үшін жел, күн, жылу және геотермалдық, сондай-ақ биоэнергетика саласындағы ең перспективалы әзірлемелер. Сондай-ақ соңғы үлгідегі отын элементтерін, энергияны үнемдейтін жарық көздерін, асқын өткізгіштерді жасауға болады.

Екіншіден, Жаңа университетте Өмір туралы ғылымдар орталығы құрылады. Оның аясында трансплантация, жасанды жүрек пен өкпенің соңғы технологияларын енгізу бағытында зерттеулер жүргізілмек. Адам геномын зерттеу, ағзаны жасарту, адамның тірі ұлпаларын өндіру, гендік препараттарды жасау жөніндегі зерттеулердің маңызы зор. Жаңа медициналық технологияларды енгізу алаңы бүкіл қазақстандық денсаулық сақтау жүйесін дамытудың локомотиві – «Болашақ ауруханасы» болмақ. Ол Қазақстанда емдеудің озық әдістері мен соңғы медициналық технологияларды енгізудің үлгісіне айналмақ.

Үшіншіден, Жаңа университетте халықаралық пәнаралық аспаптық орталық құрылды. Бұл инновацияның негізгі негізі. Оның бірегей жабдықталуы мен интеллектуалдық әлеуеті ғылыми кадрларды дайындауды принципті жаңа негізде ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі көпдеңгейлі және сабақтастықпен сипатталады және білім берудің келесі деңгейлерін қамтиды:



Кесте 1. ҚР білім беру жүйесінің кезеңдері

Қазақстан Республикасындағы жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің құрылымы «Білім туралы» Заңымен (2007 жылғы 27 шілдеде) реттеледі. 2010 жылдың наурыз айында Қазақстан Болон декларациясына ресми түрде қосылып, Еуропалық жоғары білім кеңістігінің 47-ші мүшесі және Еуропалық білім беру кеңістігінің толыққанды мүшесі ретінде танылған алғашқы Орталық Азия мемлекеті болды. Содан кейін елімізде жоғары білім берудің үш деңгейлі «бакалавр-магистр-доктор PhD» жүйесі енгізілді.

Болон декларациясына сәйкес кредиттер немесе кредиттер жүйесін енгізу білім беру бағдарламаларының танылуын қамтамасыз етеді. Кредиттік оқыту технологиясын енгізу ұлттық білім беру бағдарламаларын халықаралық деңгейде тануға, студенттер мен оқытушылардың ұтқырлығын қамтамасыз етуге, сондай-ақ білім сапасын арттыруға және жоғары оқу орындарының барлық деңгейлері мен сатыларының сабақтастығын қамтамасыз етуге қосылған елеулі үлес болып табылады. және жоғары оқу орнынан кейінгі білім. Демек, еліміздің барлық жоғары оқу орындары ECTS түріне сәйкес әзірленген қазақстандық кредиттік трансферт моделін пайдаланады. ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) – білім беру бағдарламасын немесе жеке курсты меңгеру кезінде студенттің оқу жүктемесін өлшеуге арналған әмбебап жүйе [2].

Бакалавриат болашақ мамандығын терең меңгеруге бағытталса, магистратура тар, нақты анықталған бағытта болады. Келесі курсқа өту алдыңғы курс сәтті аяқталған жағдайда ғана мүмкін болады. Студенттердің бір мамандық бойынша бакалавр дәрежесін бітіруге, ал басқа мамандық бойынша магистр дәрежесін алу мүмкіндігі бар, бұл екінші университеттік білім алудағы уақыт пен қаржылық шығындарды азайтады. Қазақстан Республикасындағы жоғары

білім құрылымында жекеменшік университеттер басым, бірақ студенттердің жартысынан көбі мемлекеттік мекемелерде оқиды.

Қазақстанда университеттік оқытудың келесі түрлері бар: Күндізгі бөлім. Ең танымал, ол студенттің дәрістер мен семинарларға міндетті түрде қатысуын белгілейді. Сырттай бөлім. Студент жылына екі рет интенсивті сабақтарға қатысады - бір айлық бағдарлау сессиялары деп аталады, оның соңында емтихандар алынады. Қашықтан оқу. Сабақтар ғаламтор байланыстары арқылы ұйымдастырылады: барлық қажетті материалдар ғаламторда орналастырылған, өздігінен оқуға арналған тапсырмалар, онлайн консультациялар өткізіледі. Студенттер дипломдық жұмыстарын университет қабырғасында қорғайды. Қазақстан Республикасында жоғары білім беру үнемі жетілдірілуде, бұл жас мамандарды даярлау деңгейінің ұдайы өсуіне ықпал етеді.

Жоғарғы оқу орнында арнайы мемлекеттік тапсырыспен тегін түрде білім алатын студенттер оқу орнын аяқтаған соң қаржы орталығы мен жұмыспен қамтамыз ету орталықтары арқылы мамандық бойынша жұмысқа орналасуға міндеттеледі. Себебі, ЖОО мәліметіне сүйенсек, бакалавр дәрежесін алған түлектер бірден оқыған мамандық бағытында жұмысқа орналаспайды. Әрине, бұл мәселеде тек қана студент тарапынан ғана емес, мемлекеттік бағдарламалар бойынша да кінәраттар жетерлік.

Саралап оқыту әлемнің көптеген елдерінде жүзеге асырылады және білім беру сапасы бойынша әлемдегі ең үздік деп саналатын елдердің білім беру жүйесі мысалында шетелдік білім беру жүйелерін қарастырған жөн.

Канаданың екі ресми тілі бар: ағылшын және француз тілдері, бірақ кейбір провинцияларда ағылшын тілі көбірек сөйлейді. Шетелдік азаматтардың ағылшын және француз тілдерінде оқуға мүмкіндігі бар. Мектепке дейінгі тәрбие балалар үшін 3-4 жастан басталады (елдің провинциясына байланысты), бірақ міндетті емес. Көптеген дамыған елдерден айырмашылығы, Канадада білім беруді басқаратын біртұтас мемлекеттік орган жоқ. Елдің әр провинциясындағы білім беру жүйесі де әртүрлі және олар дербес басқарады.

Германияда білім беру мектепке дейінгі тәрбиеден басталады, мұнда 3 жастан 6 жасқа дейінгі балалар балабақшаларға қабылданады. Бұл мекемелердің кейбірі мектептерде орналасқан. Жекеменшік балабақшалар желісі де бар. Балаларды мектепке дейінгі білім беру міндетті емес, сабаққа қатысу да міндетті емес. Елдердің көпшілігінде ерекшелік - дамуында артта қалған тиісті жастағы балаларды оқыту. Германиядағы балалардың мектепке дейінгі мекемелерге баруы жергілікті биліктің жәрдемақысы есебінен төленеді, мекеменің жеке қаражаты да пайдаланылады, бірақ ата-аналардың инвестициясы да қажет. Бұл инвестициялардың мөлшері отбасылардың табысына, бала санына немесе отбасы мүшелерінің санына байланысты.

Германиядағы мектептегі білім берудің ерекшелігі сол, Германиядағы әрбір мектеп өз жерінің үкіметіне бағынады. Сондықтан еліміздің әртүрлі аймақтарындағы бағдарламалар, ережелер, тіпті оқу ұзақтығы да әртүрлі. Германияда оқудың жалпы ұзақтығы 13 жыл.

Германиядағы жоғары білім классикалық жоғары білім берудің көп ғасырлық дәстүріне ие. Бүгінгі таңда Германиядағы жоғары білім беру жүйесі 383 оқу орнын біріктіреді.

Жапонияда мектепке дейінгі тәрбие отбасынан басталады. Балабақшаларда кішкентай жапондар топтарға жиналып, өздерінің «жұмыс орындарын» бөледі. Осылайша олар бала кезінен топта жұмыс істеуге үйренеді. Бұл топтарды құрудың белгілі бір жүйесі бар (олардың саны 8 адамға дейін). Топтар топтың әрбір оқушысы бүкіл топты толықтыруы керек деген әсермен құрылады.

Жапонияда мектептегі білім 12 жылға созылады, оның жартысы ана тілін үйренудің қиындығынан бастауыш мектепке барады. Жапон сыныптарында 45 балаға дейін оқи алады. Жапонияда оқу жылы ұзақ – 240 күн. Ол 1 сәуірде басталып, келесі жылдың 1 наурызында аяқталады. Тоқсандарға бөлінеді: сәуір-шілде, қыркүйек-желтоқсан және қаңтар-наурыз.

Жапонияның Білім, ғылым және мәдениет министрлігінің ережесіне сәйкес екінші кезеңдегі орта мектепте білімді бағалаудың университеттік жүйесі қолданылады: әр студент бітіру сертификатын алу үшін кемінде 80 кредиттік ұпай жинауы керек. Жапониядағы кәсіптік білім бағытталған техникалық білім алғысы келетіндерге бағытталған. Оқу мерзімі 3 жылдан аспайды.

Жапониядағы жоғары білім бірыңғай кәсіптік білім беру жүйесінің бөлігі болып табылады және міндетті болып саналады. Ең беделді мемлекеттік университеттер – Токио, Киото университеті және Осака университеті. Рейтинге олардан кейін Хоккайдо және Тохоку университеттері келеді. Ең танымал жеке университеттер - Чуо, Нихон, Васеда, Мэйдзи, Токай және Осакадағы Кансай университеттері. Сондай-ақ 1-2 факультеті, 200-300 студенті бар «ергежейлі» университеттер көп.

Ұлыбританияда білім алу 5 пен 16 жас аралығындағы барлық азаматтар үшін міндетті және мемлекеттік (тегін білім беру) және жеке (ақылы оқу орындары) болып бөлінеді.

Бір қызығы, Ұлыбританияда әкімшілік бөлініс пен қалыптасқан дәстүрге сәйкес үш білім беру жүйесі қатар өмір сүреді:

- Англия және Уэльс
- Солтүстік Ирландия
- Шотландия

Ұлыбританияда кәсіптік білімді орта деңгейде де және жоғары білім деңгейінде алуға болады. Жалпы, бұл сегмент қосымша білім беру деп аталады. Ұлыбританиядағы жоғары білім классикалық еуропалық үлгі бойынша құрылған: Бірінші дәреже: бакалавриат (UG) бағдарламасы әдетте үш жылға есептелген. Оқудың төртінші жылы студенттерге үздік бакалавр дәрежесін алуға мүмкіндік береді. Ерекшелік - Шотландия университеттері, онда оқыту 4 жылға созылады. Сонымен бірге, Ұлыбританиядағы UG бағдарламасында оқудың бірінші жылы АҚШ университетіндегі екінші оқу жылына тең.

Екінші дәреже: магистр. Ұлыбритания университеттерінің көпшілігінде магистр дәрежесі бір жылға созылады. Кейбір университеттер екі жыл бойы американдық оқыту стандартын үлгі етіп алды.

Үшінші дәрежелі: философия ғылымдарының докторы (PhD). Дайындық жеке болып табылады және зерттеу саласына байланысты әдетте үш жарым жылдан төрт жылға дейін созылады. Ғылыми дәреже ғылыми зерттеулердің нәтижесі болып табылатын диссертацияны жазып, сәтті қорғағаннан кейін беріледі[3].

Білім беру жүйесінде уақыт кезеңі ғана емес технологиялық қолдау да өте маңызды. Себебі, заман ағымына сай жастарды еліктіру, қызығушылықтарын ояту цифрлық тұрғыда аса оңтайлы әдіс ретінде саналады. Цифрландыру жаһандық трендке айналды. Дүние жүзінде 35 миллиард құрылғы жұмыс істейді, бұл деректерді үздіксіз генерациялауға және алмасуға мүмкіндік береді. Бұл көрсеткіш әлем халқының санынан 5 есе көп. Мұның барлығы цифрландыру процестеріне жаһандық қатысуды көрсетеді және ең алдымен бұл жастарға қатысты.

Мақаланы қорытындылай келе, мемлекеттік стандартық жүйені қысқартып, әр аймақ бойынша жоғарғы оқу орындарына дербес ішкі жүйені қалыптастыру, еркіндік беру арқылы әр түрлі тәжірибелер жасау ертеңгі күні айқын нәтижеге қол жеткізуге тиімді мүмкіндік береді. Сонымен қатар, түрлі нәтижелерді салыстыра отырып, облыстардың арасында тәжірибе алмасу жұмыстарын өткізіп тұру, талдаудан өткен шетелдік жүйені де бірыңғай отандық білім жүйесіне енгізбей, аймақтар бойынша арнайы уақыт белгілеп уақытша қолданысқа енгізу керек.

Әдебиеттер тізімі

1. <http://www.uchi.kz/novosti-obrazovaniya-kazakhstan/5-zadach-dlya-razvitiya-sistemy-obrazovaniya-v-kazakhstane>
2. <https://iqaa.kz/ru/vysshee-obrazovanie/vysshee-obrazovanie-v-kazakhstane>
3. Загвязинский В.И. Стратегические ориентиры и реальная политика развития образования //Педагогика.- 2005.-№ 6.- С. 10-14.

Шағын кәсіпкерлікті дамытудың экономикалық тетігін жетілдіру жолдары

Ш.У. Ниязбекова¹, А.К. Манасбаева², С.С. Дарибеков³, А.С. Муканова⁴

¹Қаржы және несие кафедрасының доценты, э.ғ.к.

²Менеджмент мамандығы бойынша 2 курс магистранты

³ Менеджмент кафедрасының профессоры, э.ғ.к.

⁴Менеджмент кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м.

alima230998@mail.ru, shakizada.niyazbekova@gmail.com, seka28@mail.ru,
as_ardashka_89@mail.ru

^{1,3,4}академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

²С.Ю. Витта атындағы Мәскеу университеті, Мәскеу

Түйіндеме: Мақалада кәсіпкерлікті дамытудың экономикалық тетігін жетілдіру жолдары қарастырылған. Қазақстанда белсенді кәсіпкерлер саны жеткілікті, бірақ оларға экспорттық әлеуеті бар бәсекеге қабілетті өнім шығаруға қабілетті жаңа технологияларды игеру үшін ұзақ мерзімді кредиттер мен инвестициялар тартуға нақты көмек көрсету қажет. Бірінші кезекте, соңғы қарыз алушы үшін, оның ішінде мемлекеттік бюджеттен пайыздық ставканы төмендету жолымен ұзақ мерзімді кредиттік ресурстардың қолжетімділігін қамтамасыз ету қажет.

Түйінді сөздер: кәсіпкер, субъект, бизнес, шағын кәсіпкерлік, инвестиция, кадр, реформа, жеңіл өнеркәсіп, пайыз, ресурс, несие, тауар, сауда, қарыз, сату,

Шағын кәсіпкерлікті дамытуға кедергі келтіретін неғұрлым күрделі проблемалардың бірі субъектілердің басым бөлігінде меншікті инвестициялық және айналым қажеттіліктерін қамтамасыз ету үшін жеткілікті қаржы ресурстарының болмауы болып табылады. Банктер шағын кәсіпкерліктің кепіл қабілеттілігінің төмен болуына байланысты қарыздар бойынша пайыздық ставканы ұлғайту жолымен тәуекелдің құнын кредиттерге ауыстыруға мәжбүр.

Сонымен қатар, шағын бизнес кәсіпорындарының қормен жарактануының жеткіліксіз деңгейі оның еңбек өнімділігінің төмендігінен шағын кәсіпкерлік секторының экономикалық тиімділігін арттыруға ықпал етпейді және негізгі құралдардың кепілдігімен шағын кәсіпкерлікті несиелендіруді тежейді.

Осы себепті бірнеше жыл бойы кәсіпкерлер үшін сауда-делдалдық қызмет жеке қаржы қаражатын жинақтаудың жалғыз қолжетімді әдісі болып қала береді. Шағын кәсіпкерлік субъектілерінің сауда саласындағы тауарларды, қызметтерді сатудан түсетін табысы өздері алған табыстың жалпы көлемінің 60% - нан астамын құрайды [1].

Шағын кәсіпкерлікті дамытуға теріс әсер ететін басқа фактор шағын кәсіпкерлік қызметін реттейтін елдің заңнамасында бар нормалардың жетілмегендігі немесе нақты нормалардың болмауы болып табылады, бұл әкімшілік кедергілердің ұлғаюына әкеп соғады. Шағын кәсіпкерлікті қолдау инфрақұрылымының жеткіліксіз үйлестірілуі нарыққа кіру